

Utgångspunkten för vuxenutbildningen ska vara den enskilda elevens behov och förutsättningar. Alla elever har rätt till ledning och stimulans för att lyckas i sitt lärande och nå så långt som möjligt i arbetet mot kursens mål. Därutöver finns rätten till stöd i form av extra anpassningar för de elever som befaras att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Detta stödmaterial utgörs av tre delar. I den första delen nämns ett antal aspekter på det förebyggande arbetet för en god lärmiljö. I den andra delen behandlas begreppet extra anpassningar och vilka förväntningar som kan ställas på huvudmän och utbildningsanordnare. I den tredje delen utvecklas begreppet orienteringskurs, som i vissa sammanhang kan användas som en stödinsats.

Stödmaterialen riktar sig i första hand till lärare, rektorer samt studie- och yrkesvägledare som arbetar inom kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare. Materialet har tillkommit för att underlätta arbetet med olika former av stödinsatser inom vuxenutbildningen.

Skolverket

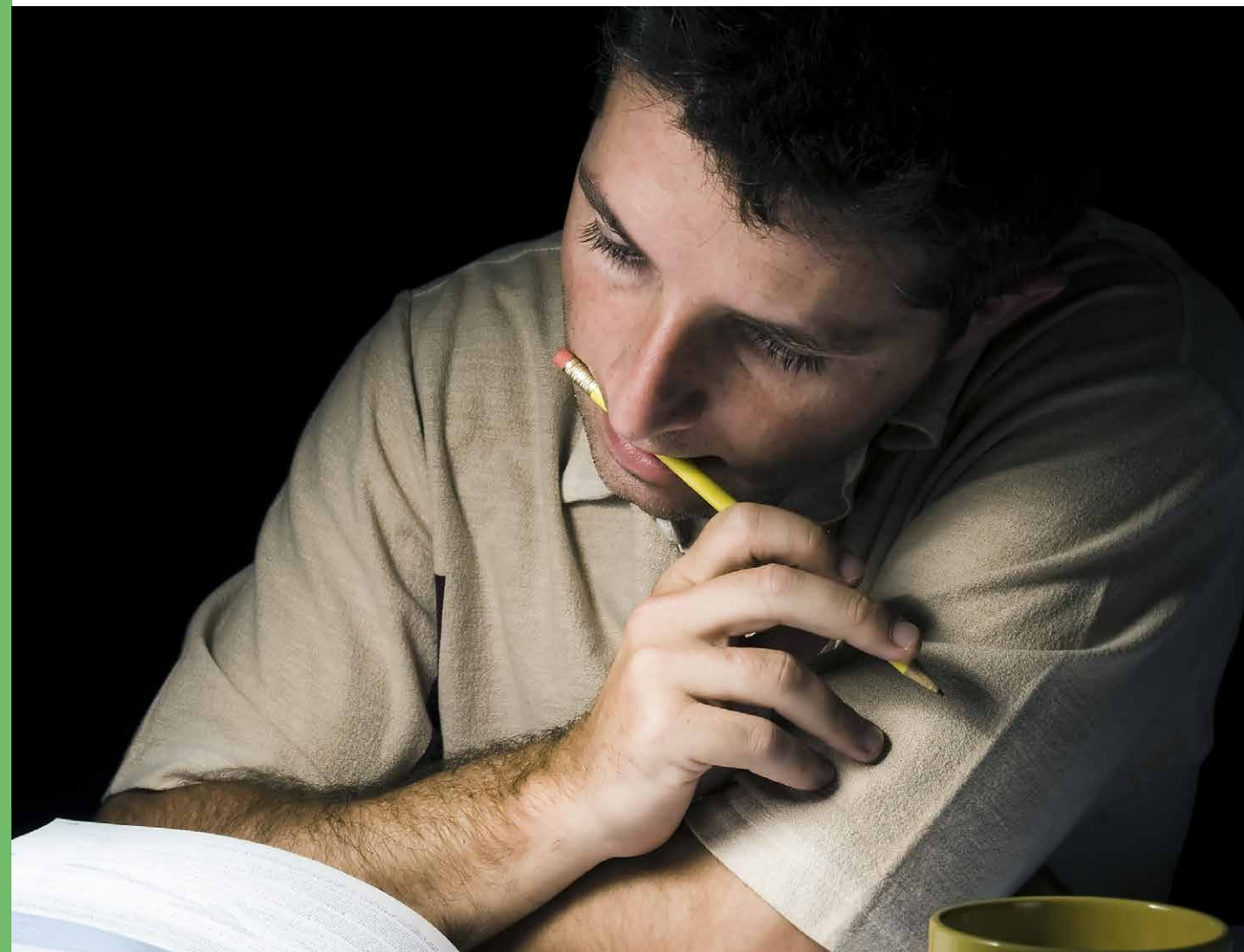
www.skolverket.se

STÖDMATERIAL

Individanpassning, extra anpassningar och orienteringskurser inom vuxenutbildningen

STÖDMATERIAL

Individanpassning,
extra anpassningar och orienteringskurser
inom vuxenutbildningen

Skolverket

Individanpassning, extra anpassningar
och orienteringskurser inom vuxenutbildningen

Beställningsuppgifter:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 95 76
Telefax: 08-690 95 50
E-postadress: skolverket@fritzes.se

Beställningsnummer: 14:1431
ISBN: 978-91-7559-146-9

Grafisk produktion: AB Typoform
Omslagsfoto: Thinkstock
Tryck: Elanders, Stockholm 2015

*Utgångspunkten för utbildningen ska vara
den enskildes behov och förutsättningar.*

20 KAP 2 §, 21 KAP 2 § OCH 22 KAP 2 § SKOLLAGEN

Innehåll

5	Förord	
7	Reglering av stöd inom vuxenutbildningen	
8	Hur begrepp och uttryck används i stödmaterialiet	
9	Ansvaret för stödinsatser	
10	Främja en god lärmiljö för att förebygga svårigheter	
	Kunskap om elevens behov	10
	Skapa förutsättningar	11
	Motverka funktionsnedsättningens konsekvenser	12
	Ytterligare insatser	14
	Planera undervisningsprocessen	17
	Samverkan med elev	18
	Rektorns förhållningssätt	18
	Systematiskt kvalitetsarbete	19
21	Arbete med extra anpassningar	
	Uppmärksamma och identifiera behov	21
	Olika former av extra anpassningar	23
	Dokumentation av extra anpassningar	26
	Uppföljning och utvärdering av extra anpassningar	26
	Annan lagstiftning	27
29	Orienteringskurser	
	Inrättande av orienteringskurs	29
	Koder för orienteringskurs	32

Förord

Detta stödmaterial riktar sig i första hand till lärare, rektorer och övrig personal som arbetar inom kommunal vuxenutbildning (komvux), särskild utbildning för vuxna (särsvux) samt utbildning i svenska för invandrare (sfi). Materialet har tillkommit för att underlätta arbetet med olika former av stödinsatser inom vuxenutbildningen. Att elever i vuxenutbildningen har rätt till stöd och huvudmannen därmed har en skyldighet att ge sådant stöd framgår av styrdokumentet, men regleringen är mer begränsad än för övriga skolväsendet.¹ Utöver den ledning och stimulans som alla elever behöver och har rätt att få för att kunna nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål², finns rätten till stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen för dem som befaras att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.³

Vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån hans eller hennes behov och förutsättningar.⁴

Stödmaterial ska ses som en konkretisering av Skolverkets allmänna råd⁵ om extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram, men endast i de delar som berör extra anpassningar (vuxenutbildningen omfattas inte av bestämmelserna om åtgärdsprogram och särskilt stöd). Dessutom belyser materialet åtgärder i det förebyggande arbetet. Stödmaterial utgörs av tre delar. I den första delen nämns ett antal aspekter

1. Prop. 2009/10:165, s.287

2. 3 kap. 3 § skollagen (2010:800)

3. 3 kap. 5 a § skollagen

4. Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen

5. Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40) om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram

på främjandet av en god lärmiljö för att förebygga svårigheter. I den andra delen behandlas begreppet extra anpassningar och i den tredje delen utvecklas begreppet orienteringskurs, som i vissa sammanhang kan användas som en stödinsats.

Avsikten med stödmaterialet är inte att presentera ett komplett utbud av stödinsatser, utan att visa exempel på åtgärder som ligger inom ramen för vuxenutbildningens uppdrag. Hur stödinsatserna genomförs i praktiken kan kräva fördjupad kunskap inom respektive problemområde, vilket ligger utanför målsättningen med detta stödmaterial. Materialet avser också att stimulera till en utveckling av den egna enhetens arbete i skapandet av en mer stödjande lärmiljö.

Rektorn och förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.⁶

---

6. 2 kap. 10 § skollagen

Reglering av stöd inom vuxenutbildningen

Bestämmelser om stöd för elever i vuxenutbildningen finns i skollagen (2010:800), i förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning samt i förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12). Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40) om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram gäller i tillämpliga delar även för vuxenutbildningen.

För vuxenutbildningens skolformer föreskriver skollagen att utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.⁷ Individperspektivet är den bärande tanken inom all vuxenutbildning, och stödinsatser för enskilda elever måste ses i ljuset av detta.

---

7. 20 kap. 2 §, 21 kap. 2 § och 22 kap. 2 § skollagen

Hur begrepp och uttryck används i stödmaterialet

BEDÖMNING AV STÖDBEHOV

Vid bedömning av elevens behov av extra anpassningar i komvux, särvox och sfi utgår bedömningen från hur eleven utvecklas mot att nå kunskapskraven i respektive kurs.

EXTRA ANPASSNINGAR

I stödmaterialet används uttrycket extra anpassningar. Det är en förkortning för uttrycket *stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen* och används för att underlätta läsbarheten.

HUVUDMAN

Huvudman för komvux, särvox och sfi är kommuner, i vissa fall kan ett landsting vara huvudman.⁸

STÖDINSATS

Med stödinsats avses i materialet stödåtgärder rent generellt, där extra anpassningar utgör en form.

LÄRARE OCH ÖVRIG PERSONAL

Uttrycket lärare och övrig personal syftar i materialet främst på lärare, rektor, studie- och yrkesvägledare samt speciallärare och specialpedagog, men kan givetvis även omfatta andra yrkeskategorier.

STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDARE

Med studie- och yrkesvägledare avses den person som fått i uppdrag av rektorn att fullgöra arbetsuppgifter som studie- och yrkesvägledare.

---

8. 2 kap. 2–3 §§, 20 kap. 18 § och 21 kap. 15 § skollagen

Ansvaret för stödinsatser

I skollagen och läroplanen anges hur ansvarsfördelningen ser ut. I sina yrkesroller har rektorn och läraren olika uppdrag och har därmed också olika ansvar och befogenheter. Det är läraren som ansvarar för att undervisningen bedrivs på ett sådant sätt att eleven ges den ledning och stimulans som eleven behöver för att utifrån sina egna förutsättningar nå så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Läraren ska också regelbundet utvärdera kunskapsutvecklingen.

Alla som arbetar inom vuxenutbildningen ska ge stöd och stimulans till alla elever så att de utvecklas så långt som möjligt, uppmärksamma de elever som är i behov av stöd, och samverka för att göra utbildningen till en god miljö för utveckling och lärande.⁹

Rektorn har ett särskilt ansvar för *att lärarna anpassar undervisningens upplägg, innehåll och arbetsformer efter elevernas skiftande behov och förutsättningar* och att *utbildningen utformas så att elever som är i behov av stöd får det.*¹⁰ Här synliggörs det pedagogiska ledarskapet. Rektorn styr indirekt genom att skapa förutsättningar, exempelvis genom personalplanering, resurstilldelning och kompetensutveckling. Huvudansvaret för planering och genomförande av stödinsatser ligger dock främst hos läraren.

---

9. Läroplan för vuxenutbildningen, avsnitt 2.1

10. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 2.4

Främja en god lärmiljö för att förebygga svårigheter

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska även ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.¹¹

Kunskap om elevens behov

Alla elever är olika och har olika erfarenheter, intressen och behov. Det är viktigt att läraren skaffar sig kunskap om varje elev för att kunna ta hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov i utbildningen. Vuxenutbildningen har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.¹² Det gäller såväl vid skolförlagd undervisning som vid olika former av distansundervisning och arbetsplatsförlagt lärande.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹³

---

11. 3 kap. 3 § skollagen

12. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 1

13. 1 kap. 4 § skollagen

Skapa förutsättningar

Det kan vara en utmaning för skolan att inom ramen för den ordinarie undervisningen tillgodose alla elevers behov. För att lyckas med detta kan lärarna och rektorn behöva få möjlighet att fördjupa sina kunskaper inom området. Huvudmannen ska se till att personalen på skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling.¹⁴ Rektorn har ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.¹⁵ Rektorn ska vidare arbeta för trygghet och studiero¹⁶ i skolan samt att det bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever.¹⁷

Behovet av språkstöd kan vara stort, särskilt för dem som har annat modersmål än svenska. Studiehandledning på modersmålet är en möjlig åtgärd. Vid komvux på grundläggande nivå får utbildningen tillhandahållas på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar.¹⁸

Personer i vuxenutbildningens målgrupper kan behöva stöd i att upprätthålla sin motivation, det kan bero på långvarigt utanförskap, arbetslöshet, dåligt självförtroende med mera. Dessa kräver särskild uppmärksamhet, inte minst för de skolformer där kommunen ska bedriva ett aktivt rekryteringsarbete, det vill säga sfi¹⁹, sörvux på grundläggande nivå²⁰ och komvux på grundläggande nivå.²¹

Det är inte ovanligt att elever i vuxenutbildningen kan ha negativa skolerfarenheter, vilka kan bli ett hinder mot framgång i studierna. Dessa erfarenheter kan ha många bakomliggande orsaker, men de bör bemötas med respekt och i görligaste mån kartläggas för att kunna erbjudas relevant stöd.

Elever som önskar *kombinera* studier inom flera skolformer kan behöva stöd och hjälp. För elever med utvecklingsstörning får nödvändiga avvikelser göras från kursplanen för sfi. Nödvändiga anpassningar av kursplanen för sfi får även göras för döva eller hörselskadade elever.²²

Ett redskap som kan ha avgörande betydelse är *schemats utformning*. Schemaanpassningar kan bestå i kortare och fler lektionspass, förläggning av lektioner vid

---

14. 2 kap. 34 § skollagen

15. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 2.4

16. 5 kap. skollagen

17. 6 kap. skollagen

18. 20 kap. 12 § skollagen

19. 22 kap. 11 § skollagen

20. 21 kap. 10 § skollagen

21. 20 kap. 10 § skollagen

22. 2 kap. 14 § förordningen om vuxenutbildning

en viss tid på dagen, möjligheten till längre tid vid prov och liknande. Tillgång till handledning i en öppen studiemiljö (som studiehallar, räknestugor och liknande) samt förläggningen av handledningstider på schemat kan också vara betydelsefullt. Möjlighet att få genomföra en kurs på distans kan vara en adekvat individanpassning, liksom motsatsen – att ersätta distansutbildning med skolförlagd undervisning. På samma sätt kan arbetsplatsförlagt lärande utgöra en individanpassning, till exempel för en elev som behöver en högre grad av konkretisering i undervisningen.

Vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att *kombinera utbildning och arbete*. Flexibilitet ska alltid eftersträvas, det må gälla tid och plats för utbildningens genomförande, studietakt, studieform och sätt att lära.²³

*Hänsyn ska tas till de enskilda elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Det finns också olika vägar att nå målen. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför bör till exempel undervisning, vägledning eller validering utformas olika för olika elever. Skolväsendet har ett särskilt ansvar för elever med funktionsnedsättning.*²⁴

Motverka funktionsnedsättningens konsekvenser

Skolan ska sträva efter att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar. En elev som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.²⁵ En funktionsnedsättning innebär att en person har en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell²⁶ funktionsförmåga.²⁷ Nedsättningen kan vara medfödd eller ha uppstått som följd av en sjukdom eller av en skada. Personer med funktionsnedsättning utgör inte en homogen grupp, och olika funktionsnedsättningar får olika konsekvenser.

23. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 1

24. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 1

25. 3 kap. 3 § skollagen

26. Att göra studiesituationen tillgänglig för vuxna med utvecklingsstörning (Specialpedagogiska Skolmyndigheten 2013)

27. Att göra studiesituationen tillgänglig för vuxna med funktionsnedsättning (Specialpedagogiska Skolmyndigheten 2012)

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.²⁸

Att motverka funktionsnedsättningens konsekvenser innebär att läraren tar hänsyn till elevens behov under hela undervisningsprocessen, det vill säga vid planering, genomförande, kunskapsbedömning, betygssättning, uppföljning och dokumentation.

FYSISKA FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR

För en elev med en *fysisk funktionsnedsättning* – till exempel nedsatt rörlighet i någon del av kroppen, nedsatt syn eller nedsatt hörsel – kan en stödinsats bestå i att välja en annan lokal än den gängse, att se över ljuset i lokalen, att utrusta lokalen med akustikplattor, stolarna med möbeltassar och liknande insatser. Generellt gäller att sådana åtgärder inte gynnar endast eleven som initierat dem, utan alla som arbetar i lokalerna.

KOGNITIVA SVÅRIGHETER

För en elev med *kognitiva svårigheter* kan stödinsatserna vara av en annan karaktär. En elev med läs- och skrivsvårigheter kan behöva mer tid vid provtillfällen, hjälp med uppläsning av frågor, anpassad studieteknik, korta och avgränsade instruktioner, olika tekniska hjälpmedel, digital teknik med anpassade programvaror, appar med mera. Att analysera elevens lärstil och anpassa utbildningen i enlighet med den kan också vara till stor hjälp för den enskilde.

---

28. 3 kap. 3 § skollagen

NEUROPSYKIATRISKA FUNKTIONSNEDSÄTTNINGAR

ADHD räknas till de *neuropsykiatriska funktionsnedsättningarna*. En elev med ADHD²⁹ visar vanligen en brist på uppmärksamhet, kan lätt bli uppslukad av en uppgift men lika lätt bli distraherad och tappa tråden.³⁰ Svag impuls kontroll kan leda till beteenden som upplevs som störande av omgivningen. Det finns många sätt att stödja en elev med ADHD³¹, vissa av dem gynnar dessutom alla elever i en studiegrupp. Detta gäller främst åtgärder som handlar om bemötande och struktur, liksom tydliga instruktioner och stöd för att komma igång med arbetet. Att erbjuda anteckningsstöd kan vara lösningen för en elev som har svårt att lyssna och samtidigt anteckna.

*Konventionsstaterna ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång till allmän högre utbildning, yrkesutbildning, vuxenutbildning och livslångt lärande utan diskriminering och på lika villkor som andra. I detta syfte ska konventionsstaterna säkerställa att skälig anpassning erbjuds personer med funktionsnedsättning.*³²

Studiesituationen för personer med *autismspektrumtillstånd* (AST)³³ kan underlättas av delaktighet i beslut om vilket stöd som behövs och hur det utformas, konkret information och tydliga rutiner samt förberedelser som berättar hur, när och varför en uppgift ska göras och när den är färdig.

Ytterligare insatser

Återkoppling, eller feed-back, är i sig ingen stödinsats, men förtjänar ändå att nämnas. För en elev i behov av stöd kan återkoppling på studierna bli en avgörande framgångsfaktor. Inte minst vid distansstudier måste detta beaktas.

Formativ bedömning är heller ingen stödinsats i sig, men kan utgöra ett effektivt verktyg i behovsanalysen. Läraren kartlägger och synliggör, för sig själv och för

---

29. Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som utmärks av nedsatta exekutiva förmågor

30. Vuxna med ADHD ur ett hjälpmedelsperspektiv (Hjälpmiddelsinstitutet 2006)

31. Att göra studiesituationen tillgänglig för vuxna med ADHD (Specialpedagogiska Skolmyndigheten 2012)

32. Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SÖ 2008:26)

33. Att göra studiesituationen tillgänglig för vuxna med autisttillstånd (Specialpedagogiska Skolmyndigheten 2012)

eleven, var eleven befinner sig i sitt lärande. Sedan anpassar läraren undervisningen för att bättre möta eleven.

Studie- och yrkesvägledarens roll inom vuxenutbildningen är viktig, och utformningen av vägledningen kan därför komma att utgöra ett led i arbetet med stödinsatser på både individnivå och gruppnivå. Vissa elever behöver fler eller färre samtal än andra och att vägledningssamtalen kan behöva genomföras på olika sätt, enskilt och/eller i grupp.³⁴

*Validering*³⁵ och *prövning* är andra insatser som kan ses som individanpassningar för eleven.

Specialpedagogiska skolmyndigheten³⁶ och Myndigheten för delaktighet³⁷ erbjuder stödmaterial rörande anpassningar för de elevkategorier som nämns i detta material. På Skolverkets webbplats *Utbildningsinfo* finns ett hjälpmedel som kan underlätta för eleven att kartlägga lärstil och studieteknik.³⁸

ORIENTERINGSKURSER

Att inrätta en orienteringskurs är en annan möjlighet som kan vara ett led i arbetet mot att möta individens behov och förutsättningar i syfte att stödja eleven i att nå längre i sin kunskapsutveckling. För att inrätta en orienteringskurs krävs beslut av rektorn.

Orienteringskurser kan inrättas på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux och särvux. Orienteringskursen ska svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationell kurs och ska ha ett eller flera av följande syften:

- medverka till väl underbyggda beslut om studie- eller yrkesval,
- ge ökade studietekniska färdigheter,
- utgöra en introduktion till kurser inom olika kunskapsområden, och
- ge tillfälle till validering.³⁹

Efter avslutad orienteringskurs ska eleven få ett intyg⁴⁰ (mer om orienteringskurser på sidan 29).

---

34. Allmänna råd med kommentarer om arbete med studie- och yrkesvägledning (Skolverket 2013)

35. Läs mer om validering i Validering inom vuxenutbildning (Skolverket 2013)

36. www.spsm.se

37. www.mfd.se

38. http://www.utbildningsinfo.se/vop/valjochplanera/flow?execution=e4s1#ovn_form

http://www.utbildningsinfo.se/vopvaljochplanera/flow?execution=e1s1#ovn_form

39. 2 kap. 6 § förordningen om vuxenutbildning

40. 4 kap. 25 § förordningen om vuxenutbildning

En orienteringskurs ska svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationell kurs och ska ha ett eller flera av följande syften:

- medverka till väl underbyggda beslut om studie- eller yrkesval,*
- ge ökade studietekniska färdigheter,*
- utgöra en introduktion till kurser inom olika kunskapsområden, och*
- ge tillfälle till validering.*

En orienteringskurs får inte överstiga 200 verksamhetspoäng.⁴¹

DELKURSER

Nationella kurser inom komvux och särsvux får delas upp i delkurser.⁴² Det är rektorn som avgör om nationella kurser ska delas upp i delkurser och hur många verksamhetspoäng varje delkurs ska omfatta. Om det centrala innehållet struktureras i väl avgränsade delkurser kombinerat med en god kännedom om elevens förkunskaper, kan eleven få en uppfattning om vilka delar av det centrala innehållet som ska prioriteras. Detta kan underlätta möjligheterna till validering.

Betyg ska sättas efter varje avslutad delkurs. Om en elev fått betyg på samtliga delkurser av en kurs ska ett sammanfattande betyg sättas på kursen i dess helhet.⁴³

Nationella kurser inom kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna får delas upp i delkurser.⁴⁴

---

41. 2 kap. 6 § förordningen om vuxenutbildning

42. 2 kap. 4 § förordningen om vuxenutbildning

43. 2 kap. 4 och 10 §§ förordningen om vuxenutbildning

44. 2 kap. 4 § förordningen om vuxenutbildning

Planera undervisningsprocessen

Ofta framkommer behov av individanpassningar redan vid ett inledande samtal hos studie- och yrkesvägledaren, men denne måste vara medveten om att det finns elever som ogärna talar om dessa frågor. Öppenheten kan variera betydligt beroende på kulturella skillnader, som en konsekvens av tidigare studiemisslyckanden eller av andra orsaker. En god dialog mellan vägledaren och den presumtive eleven är av största vikt för att få en bild av stödbehoven. Dessa uppgifter kan på lämpligt sätt föras vidare till undervisande lärare. Planeringen av undervisningen kan då redan från början ta hänsyn till elevens behov av individanpassning.

Om flera lärare eller utbildningsanordnare är inblandade måste dessa involveras tidigt. För huvudmän som tillämpar webbansökan kan rutinerna för att tidigt identifiera en elevs stödbehov behöva ses över.

Tolk kan vara en värdefull resurs vid vägledningssamtal med personer med bristande kunskaper i svenska eller för personer som talar teckenspråk.

Vid planeringen av undervisningen behöver läraren väga in hur den ska anpassas i förhållande till elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Det gäller såväl den ledning och stimulans, det vill säga det stöd som alla elever ska ha, som arbetet med extra anpassningar.

För att bedömning ska bli en del av undervisningen konkretiserar läraren kunskapskraven i förhållande till det kunskapsinnehåll som har valts. Kunskapskraven behöver konkretiseras så att eleverna förstår innebörden av formuleringarna. Konkretiseringarna behövs när läraren samtalar med eleverna om vad de förväntas lära sig eller visar vad de ska göra för att till exempel förbättra sina resultat. De behövs också när läraren utformar uppgifter i undervisningen för att kunna avgöra med vilken kvalitet eleven till exempel för resonemang. I det arbetet är det viktigt att läraren anpassar bedömningssituationerna för att ge alla elever möjlighet att visa vad de kan. Det går inte att kräva att alla elever ska göra på samma sätt. Bedömningsformerna kommer att se olika ut beroende på den enskilda elevens behov och förutsättningar.

Alla som arbetar inom vuxenutbildningen ska ge stöd och stimulans till alla elever så att de utvecklas så långt som möjligt, uppmärksamma de elever som är i behov av stöd, och samverka för att göra utbildningen till en god miljö för utveckling och lärande.⁴⁵

45. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 2.1

Samverkan med elev

Lärarens samverkan med eleven och i förekommande fall dess vårdnadshavare har betydelse för skolgången. Lärarens fortlöpande återkoppling i undervisningen och elevens egna reflektioner över sitt lärande har också betydelse. Läraren ska enligt läroplanen fortlöpande informera eleven och i förekommande fall dess vårdnadshavare om elevens utveckling.⁴⁶ Eleven ska dessutom ha möjlighet att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Det omfattar även olika stödinsatser. Det är därför betydelsefullt att lärare och övrig skolpersonal informerar och samverkar med eleven även vid stödinsatser.

Rektorns förhållningssätt

I skollagen anges att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.⁴⁷ Vetenskaplig grund förutsätter ett vetenskapligt förhållningssätt, och genom ett sådant förhållningssätt uppmärksammar rektorn bland annat vad vetenskap och beprövad erfarenhet säger som vägledning för sina beslut. Det kan gälla såväl valet av arbetsformer som hur resurser fördelas för att skapa gynnsamma förutsättningar för elevernas lärande. Fem faktorer har visat sig kunna ge stor effekt på elevers lärande om dessa som en helhet fungerar väl:⁴⁸

- **Gott pedagogiskt ledarskap** Den typ av ledarskap rektorn bedriver påverkar elevernas resultat.
- **Tillitsfullt lärandeklimat** Ett förhållningssätt som kännetecknas av en kombination av fokus på både omsorg och lärande. Respekt och förtroende är viktiga hörnpelare. Fel och misstag ses av alla som ett tillfälle till lärande.
- **Kollegialt lärande** Ett strukturerat och återkommande samarbete på skolan där kritiska delar och olikheter lyfts i diskussioner för att alla ska kunna tillägna sig kunskaper. Återkoppling är ett centralt inslag.
- **Inkluderande arbetssätt** Inkludering är ett förhållningssätt där helheten anpassar sig till delarna. För skolan innebär det att den anpassar sin organisation, undervisning och pedagogik utifrån elevens förutsättningar. Vid integrering

---

46. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 2.3

47. 1 kap. 5 § skollagen

48. Se Forskning för klassrummet. Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. (Skolverket 2013).

gäller det omvända – att delarna ska anpassa sig till helheten, det vill säga eleven förutsätts anpassa sig till skolan.

- **Formativ bedömning** Vid formativ bedömning kartlägger och synliggör läraren för sig själv och för eleven var eleven befinner sig i sitt lärande. Utifrån det anpassar läraren undervisningen.

Systematiskt kvalitetsarbete

Huvudmannen ska regelbundet följa upp utbildningens resultat genom ett systematiskt kvalitetsarbete.⁴⁹ Det innebär att huvudmannen också behöver följa upp olika elevgruppers behov och därmed skolornas arbete med bland annat extra anpassningar.

Skolinspektionen har vid sina granskningar sett stora brister i kommunernas kvalitetsarbete.⁵⁰ Bland annat har Skolinspektionen sett att undervisningen inte alltid anpassas och har sin utgångspunkt i den studerandes situation. Den regelbundna tillsynen visar att en femtedel av huvudmännen brister i att vuxenutbildningen ska utgå och anpassas efter den studerandes behov och förutsättningar.⁵¹

Det ingår i rektorns ansvar att följa upp och utvärdera skolans stödinsatser. De rutiner som skolan tagit fram för hur kvalitetsarbetet kring arbetet med stödinsatser bedrivs kan underlätta rektorns arbete. Resultaten från uppföljning och utvärdering blir då ett verktyg för rektorn i att kunna fördela resurser och ge lärare förutsättningar i arbetet med stödinsatser. Samtidigt blir det systematiska kvalitetsarbetet en hjälp i rektorns arbete med att förebygga svårigheter och att främja elevers lärande. I kvalitetsarbetet granskar rektorn skolans eget arbetsätt, underlag och resultat i avsikt att utveckla skolans arbete och ge alla elever det stöd de har behov av i sitt lärande. Utifrån analysarbetet identifierar rektorn utvecklingsområden för att de nationella målen ska nås.

*Kommuner ska fördela resurser till utbildning inom skolväsendet efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.*⁵²

49. Allmänna råd med kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet (Skolverket 2012)

50. En skola med tilltro lyfter alla elever (Skolinspektionen 2013)

51. Regelbunden tillsyn 2012 (Skolinspektionen 2013)

52. 2 kap. 8 a § skollagen

Här är några viktiga frågor för rektorn att fundera över i den egna vardagen:

- Vad är det lärarna gör? Vad fungerar för vem och i vilka sammanhang?
- Vilka diskussioner har bidragit till nya sätt att betrakta vår verksamhet?
- Förändring kräver reflektion – tid att tänka. Vilka strukturer skapar jag som rektor för att ge förutsättningar för en sådan reflektion?
- Hur använder vi oss av eleverna som resurs i arbetet med att utveckla skolans arbete med stödinsatser?
- Vilken effekt har våra förändrade handlingar haft? Hur sprider vi våra erfarenheter och lärdomar?

Kärnfrågan för rektorn kan vara ”Vad måste vi på vår enhet lära oss för att alla elever ska nå så långt som möjligt i sitt lärande och i sin utveckling?”

Arbete med extra anpassningar

En elev ska skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen om det framkommer att eleven riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.⁵³ Skolan behöver inte fatta något formellt beslut för att göra dessa extra anpassningar.

*Lärare och övrig skolpersonal bör uppmärksamma tecken på att en elev kan vara i behov av extra anpassningar, identifiera elevens behov samt skyndsamt påbörja arbetet med anpassningar i olika lärmiljöer inom verksamheten.*⁵⁴

Det är inom vuxenutbildningen en stor spännvidd när det gäller de studerandes bakgrund och förkunskaper och vilka mål de har med utbildningen. Det innebär en pedagogisk utmaning för lärarna att anpassa utbildningen och göra den tillgänglig.⁵⁵ Extra anpassningar inom vuxenutbildningen kan därför vara av skiftande slag, och mycket kan åstadkommas med små medel och en ringa arbetsinsats. I detta kapitel beskrivs vad extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen kan innebära.

Uppmärksamma och identifiera behov

När någon uppmärksammar tecken på att en elev riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, behöver läraren skaffa sig kunskap om hur väl undervisningen har tillgodosett elevens behov. Läraren behöver förstå varför eleven har svårigheter för att kunna bedöma vilka elevens behov är, samt ta ställning till vilka extra anpassningar som bäst kommer att gynna eleven.

---

53. 3 kap. 5 a § skollagen

54. Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40) om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram

55. Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå. En studie av nationell statistik och kommunal praktik (Skolverket 2012). PM – Elever och studieresultat i komvux år 2011, (Skolverket 2012)

*Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisning och lärande får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen.*⁵⁶

Skolan kan gå tillväga på olika sätt för att identifiera vilka behov eleven har. Tillvägagångssättet för informationsinsamlingen påverkas bland annat av antalet kurser, vilka bedömningsunderlag som finns, vilka delar av kunskapskraven som är aktuella och antalet lärare som är berörda. Exempelvis är det vid en kort kurs viktigt att skolan har rutiner för att snabbt uppmärksamma om en elev är i behov av extra anpassningar, då kursen kanske avslutas redan efter några veckor.

Initialt kan läraren utgå från den samlade bedömningen av elevens kunskapsutveckling i relation till kunskapskraven. Därefter kan det vara betydelsefullt att analysera i vilken utsträckning undervisningen har utformats och anpassats för att ge eleven möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. I analysen ingår också en värdering av hur väl kunskapskraven har konkretiserats för att eleven ska kunna förstå de bedömningar som läraren gör i undervisningen. Detta krävs för att klargöra vad som har fungerat väl, men också vad som kan behöva förbättras. Det är också viktigt att väga in elevens åsikter om vad som har fungerat bra i undervisningen, samt vilka arbetsformer och arbetssätt som eleven menar kan behöva förändras. Slutligen gör involverade lärare en bedömning av vilket stöd i form av extra anpassningar som eleven kan vara i behov av.

Nedan ges exempel på frågor som kan användas för att identifiera vilka behov eleven har och för att förstå vilka extra anpassningar som skolan behöver göra.

- Hur ser elevens utveckling ut i relation till kunskapskraven? Vilka delar av kunskapskraven har redan nåtts respektive är eleven på väg att nå? Vilka delar av kunskapskraven befaras eleven ha svårt att nå?
- Var, när och hur uppträder svårigheterna?
- Hur har undervisningen utformats och anpassats för att ge bra förutsättningar för eleven att utveckla förmågorna och kunna visa de aktuella kunskaperna? På vilket sätt har elevens intressen och erfarenheter haft inflytande på undervisningen?

---

56. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 1

- Hur tänker eleven om de kunskapskrav som har konkretiserats, om undervisningen och om redovisningsformerna?
- Vilka extra anpassningar behövs för att eleven ska kunna nå de aktuella kunskapskraven? Vilka anpassningar föreslår eleven?
- Behöver läraren stöd och ytterligare kunskap för att kunna genomföra dessa anpassningar? I så fall i vilken form och om vad?

Om frågorna redan initialt enbart riktas mot elevens individuella svårigheter och brister, finns risk att fokus stannar vid det. Det är viktigt att komma ihåg att det inte är elevens otillräcklighet som ska analyseras utan vilka faktorer i skolan, till exempel i lärmiljön, arbetsformer och bemötande, som påverkar elevens förutsättningar att utvecklas.

I lärarkompetensen ingår att ha en kännedom om olika extra anpassningar som kan göra undervisningen mer tillgänglig för eleven. Tillsammans med lärarnas specifika ämneskunskaper, till exempel vad som brukar vara kritiska punkter i lärandet inom olika ämnesområden, kan de komma fram till de extra anpassningar som bäst gynnar elevens lärande.

REFLEKTIONSFRÅGOR

- Hur uppmärksamar vi elever som inte når kunskapskraven i respektive kurs?
- Vilka rutiner har vi som säkerställer att lärare och övrig personal fångar upp sådana risksignaler?

Olika former av extra anpassningar

Begreppet stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen avser som huvudregel anpassningar som lärare kan göra i den dagliga undervisningen. I förarbetena⁵⁷ till införandet av bestämmelser om extra anpassningar i skollagen nämns exempel på extra anpassningar. Så nämns exempelvis hjälp med att planera och strukturera sina studier, hjälp att förstå texter samt att få ett ämnesområde förklarar på ett annat sätt. Utifrån exemplen i förarbetena ges här konkretiseringar som kan vara adekvata för vuxenutbildningen:

57. Prop. 2013/14:160, Tid för undervisning – lärares arbete med stöd, särskilt stöd och åtgärdsprogram, s.36.

HJÄLP MED ATT PLANERA OCH STRUKTURERA SINA STUDIER

- **Ett särskilt schema** Även i arbetet med extra anpassningar kan schemats konstruktion vara ett betydelsefullt redskap. Schemaanpassningar kan bestå i kortare och fler lektionspass, förläggning av lektioner vid en viss tid på dagen, möjligheten till längre tid vid prov och liknande. Schemat kan även behöva ändras för att den studerande ska kunna kombinera utbildning och arbete.
- **Extra tydliga instruktioner** Eleven kan behöva få kortfattade instruktioner med för eleven bekanta ord via flera sinnen; muntligt, skriftligt i numrerade punkter, via bildstöd eller tecken.
- **Stöd att sätta igång arbetet** När skolarbetet påbörjas kan läraren behöva förvissa sig om att eleven förstår vad som förväntas av honom eller henne. Särskilt elever med svag motivation kan behöva bli aktivt coachade för att komma igång med arbetet.

HJÄLP ATT FÖRSTÅ TEXTER

Text kan behöva förklaras på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar, alternativt att eleven får texten uppläst till exempel via talsyntes. Eleven kan också få stöd att förstå texter via bilder och genom att ha tillgång till digitala synonymlexikon. Att läraren samtalar med eleven om textens innehåll kan vara till hjälp för en del elever liksom att få obekanta ord förklarade och konkretiserade.

Utbildningen ska utformas så att eleverna, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat bibliotek, datorer och tekniska hjälpmedel. Utbildningen ska utformas så att elever som är i behov av stöd får det.⁵⁸

FÅ ETT ÄMNESOMRÅDE FÖRKLARAT PÅ ANNAT SÄTT

Området kan behöva förklaras med visuellt stöd eller konkreta begrepp, tydligt kopplat till elevens erfarenheter. Området kan också förklaras exempelvis genom film, studiebesök, eller genom att elever på annat praktiskt sätt först får prova att lösa olika uppgifter.

---

58. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 2.4

Vid bedömning av elevens behov av extra anpassningar i kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna samt utbildning i svenska för invandrare utgår bedömningen från hur eleven utvecklas mot att nå kunskapskraven i respektive kurs.⁵⁹

HJÄLP MED EXTRA FÄRDIGHETSTRÄNING

En elev kan behöva träna vissa moment oftare, under längre tid eller på andra sätt än övriga elever. Detta kan göras i form av läsgrupper, språk- eller matematikverkstäder.

TILLGÅNG TILL ENSTAKA SPECIALPEDAGOGISKA INSATSER

Extra anpassningar ska rymmas inom den ordinarie verksamheten och kunna planeras och genomföras av skolans personal. Ibland kan anpassningarna även innehålla specialpedagogiska inslag. Huvudmannen bör därför ha en beredskap för enstaka specialpedagogiska insatser⁶⁰ inom vuxenutbildningen. Inget hindrar en kommun från att låta elevhälsan omfatta även vuxenutbildningen.⁶¹

TILLGÅNG TILL ANPASSADE LÄROMEDEL ELLER UTRUSTNING

Läromedlen passar olika bra för olika elever. Vissa elever kan vara i behov av att läromedlet är inläst, att informationen är begränsad, på lätt svenska och med fler bilder. Läromedlen ska vara adekvata för vuxna, och att använda läromedel som riktar sig till barn ska göras med urskiljning. Specialpedagogiska skolmyndigheten⁶² kan lämna råd kring läromedel.

---

59. Allmänna råd med kommentarer om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram (Skolverket 2014)

60. Allmänna råd med kommentarer om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram (Skolverket 2014)

61. 2 kap. 26 § skollagen

62. www.spsm.se

TILLGÅNG TILL DIGITAL TEKNIK MED ANPASSADE PROGRAMVAROR

Utvecklingen på teknikområdet har vidgat möjligheterna till digital och visuell kommunikation. Detta har bland annat medfört att eleven på ett helt annat sätt än tidigare kan bedriva studier utanför skolans lokaler och utanför traditionell skoltid.

REFLEKTIONSFRÅGOR

- Vilka olika former av extra anpassningar har vi utvecklat för att elever ska klara undervisningen?
- Hur arbetar vi för att uppmuntra elever som inte tror att de kan?
- Ge exempel på hur vi på skolan eller handledare på en arbetsplats kan stödja en elev med funktionsnedsättning.
- Vilken kompetensutveckling har lärare och övrig skolpersonal på vår skola samt handledare på arbetsplatser behov av när det gäller extra anpassningar och olika funktionsnedsättningar?

Dokumentation av extra anpassningar

Det finns inget uttalat krav i skollagen om att fatta något formellt beslut om stöd i form av extra anpassningar. Av läroplanen framgår att läraren fortlöpande ska ge varje elev, och i förekommande fall elevens vårdnadshavare, information om studieresultat och utvecklingsbehov i studierna.⁶³ I detta arbete kan lärare använda sig av befintlig dokumentation som återspeglar elevens kunskaper.

Uppföljning och utvärdering av extra anpassningar

Läraren har ett ansvar utifrån sitt kompetensområde att anpassa den ordinarie undervisningen så att den passar alla elever. I det arbetet ingår att uppmärksamma elevens stödbehov och att följa upp arbetet. Detta innebär att läraren måste utvärdera hur väl den egna undervisningen tillgodoser elevernas behov och identifiera vilka anpassningar som behöver göras under arbetet.

Om det efter lärarnas uppföljning visar sig att eleven fortfarande inte utvecklas i riktning mot att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås är det viktigt att de extra

---

63. Läroplanen för vuxenutbildningen, avsnitt 2.3

anpassningarna intensifieras och anpassas ytterligare utifrån elevens behov. För att följa upp och utvärdera de extra anpassningar som skolan arbetat med kan ett första steg vara att lärarna till exempel går tillbaka till den informationsinsamling och analys som gjordes för att identifiera elevens behov innan stödinsatserna sattes in.

Ibland innebär det inga svårigheter för lärarna att intensifiera de extra anpassningarna. I andra situationer kan läraren behöva konkret organisatorisk hjälp från rektorn för att kunna intensifiera de extra anpassningarna inom den ordinarie undervisningens ram. Eftersom det är skillnader mellan elevens behov kan detta ta olika lång tid.

REFLEKTIONSFRÅGOR

Hur arbetar lärare och övrig skolpersonal för att rektorn ska få en sådan överblick över de extra anpassningarna att rektorn kan

- följa upp och se att arbetet med de extra anpassningarna är effektiva
- utvärdera arbetet med de extra anpassningarna i det systematiska kvalitetsarbetet
- uppmärksamma behov av kompetensutveckling för personalen inom området extra anpassningar?

Annan lagstiftning

Utöver skollagstiftningen kan även annan lagstiftning påverka den enskilde elevens möjlighet till stöd. Sådan lagstiftning syftar inte uttryckligen till att stödja eleven att nå kunskapskraven, men kan vara helt avgörande för en elevs möjligheter att tillgodogöra sig utbildning. Några exempel på sådan lagstiftning lämnas nedan.

Arbetsmiljölagen⁶⁴ gäller för elever i skolan och därmed även vuxenstuderande. Datorarbetsplatsens utformning, allergirisker, belysning och akustik är exempel på förhållanden som omfattas av arbetsmiljölagens bestämmelser. Arbetsmiljölagen omfattar även arbetsplatsförlagt lärande, där arbetsplatsen och skolan har ett gemensamt ansvar för elevens arbetsmiljö.

---

64. Arbetsmiljölagen (1977:1160)

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.⁶⁵

Riksdagen beslutade 2014 att i diskrimineringslagen⁶⁶ införa en sjätte diskrimineringsgrund då bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning införs som en ny form av diskriminering. En person med en funktionsnedsättning får inte missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med andra. Detta gäller inom alla samhällsområden där diskrimineringslagens övriga regler gäller, däribland skolor.

Allmänna bestämmelser för kommunikation med myndigheter regleras i förvaltningslagen.⁶⁷ När en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad, bör vid behov tolk anlitas.⁶⁸ Detta måste också beaktas när en elev ska ges möjlighet att exempelvis medverka vid upprättandet av sin individuella studieplan.

---

65. 2 kap. 8 § skollagen

66. Diskrimineringslag (2008:567)

67. Förvaltningslag (1986:223)

68. 8 § förvaltningslagen

Orienteringskurser

Att inrätta en orienteringskurs är en annan möjlighet som kan vara ett led i arbetet mot att möta individens behov och förutsättningar i syfte att stödja eleven i att nå längre i sin kunskapsutveckling. För att inrätta sådana kurser krävs beslut av rektorn. Orienteringskurser kan inrättas på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux och särvox.

Orienteringskursen ska svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationell kurs och ska ha ett eller flera av följande syften:

- medverka till väl underbyggda beslut om studie- eller yrkesval,
- ge ökade studietekniska färdigheter,
- utgöra en introduktion till kurser inom olika kunskapsområden, och
- ge tillfälle till validering.

Inrättande av orienteringskurs

Vuxna, som har för avsikt att börja studera inom komvux eller särvox på grundläggande eller gymnasial nivå, har möjlighet att genom deltagande i en orienteringskurs erhålla ett stöd inför planeringen av de kommande studierna. Orienteringskursen kan utgöra en föreberedande fas för eleven och leda till att det både för individen och den utbildningsansvarige blir tydligare hur den enskilde elevens individuella studieplan bör utformas, anpassas eller revideras. Utgångspunkten för inrättande av en orienteringskurs är således den enskilde elevens behov och önskemål/förutsättningar.

Som framgår av förordningen om vuxenutbildning är det rektorn som beslutar om vilka orienteringskurser som ska ges och hur många verksamhetspoäng varje sådan kurs ska omfatta. En orienteringskurs får inte överstiga 200 verksamhetspoäng. Det finns ingen nedre gräns för hur omfattande orienteringskursen kan vara, utan det beror helt på vad den enskilde individen är i behov av. Det framgår även av förordningen att kursplaner inte ska finnas för orienteringskurser. Det är möjligt för en elev att delta i fler än en orienteringskurs. En orienteringskurs är inte avsedd att inrättas i syfte att utgöra ett underlag för urval av elever till fortsatt utbildning.

ORIENTERINGSKURS ELLER NATIONELL KURS?

Om en elevs behov av kunskaper kan tillgodoses genom en nationell kurs erbjuds den nationella kursen. Har eleven behov av stöd ska det vara möjligt att kunna få det inom ramen för den nationella kursen. Det enskilde eleven kan ha behov av vissa delar av den nationella kursen och kursen kan då delas upp i delkurser (se sidan 16).

KAN EN ORIENTERINGSKURS ARBETSPLATSFÖRLÄGGAS?

I förordningen om vuxenutbildning finns inga bestämmelser om var orienteringskursen genomförs. Således är det möjligt att genomföra den som skolförlagd eller arbetsplatsförlagd. Om orienteringskursen förläggs till en arbetsplats kan vissa förutsättningar skilja sig åt från skolförlagd undervisning, till exempel förekomsten av handledning.

SYFTE – MEDVERKA TILL VÅL UNDERBYGGDA BESLUT OM STUDIE- ELLER YRKESVAL

En elevs planering inför studier utgår från och påverkas av den enskildes behov, förutsättningar och livssituation. Det finns ofta olika skäl och motiv till att eleven väljer att studera inom vuxenutbildningen. Det kan handla om att utveckla sin yrkeskompetens eller få kompletterande kunskaper inom ett yrkesområde eller uppnå behörighet för eftergymnasiala studier. För många vuxna kan det ha förflutit en längre tid sedan de senast studerade och de kanske behöver en mer utförlig information om vilka studie- eller yrkesval som kan vara möjliga i deras nuvarande situation.

SYFTE – GE ÖKADE STUDIETEKNISKA FÄRDIGHETER

Med minnestekniker, bättre anteckningsteknik som till exempel mind-map, snabbläsning, effektiv läsning och en bra studieorganisation kan studieresultaten förbättras. Elever lär sig och använder sig av sitt lärande på olika sätt.

SYFTE – UTGÖRA EN INTRODUKTION TILL KURSER INOM OLIKA KUNSKAPSOMRÅDEN

Vid planering av studier kan eleven ha behov av eller önskemål om att få en introduktion till kurser inom olika områden. Vid en sådan introduktion får eleven oftast en ökad inblick i kursens innehåll och vilka kunskapsmål som kan uppnås efter genomförd utbildning. Det kan få till följd att eleven vid framtagandet av den individuella studieplanen eller vid en revidering av densamma vill göra ändringar av tidigare planering av kurser eller utnyttja möjligheten att dela upp en nationell kurs i delkurser.

SYFTE – GE TILLFÄLLE TILL VALIDERING

Orienteringskurser kan inrättas för att ge tillfälle till bedömning av en elevs kunskaper och kompetenser inom olika kunskapsområden i förhållande till mål i kursplaner och/eller andra kunskapskrav. Vuxna har erfarenheter, kunskaper och kompetenser som de fått på olika sätt, till exempel genom utbildning, arbetsliv, i hemmet eller i föreningslivet. I en validering⁶⁹ bedöms, värderas och dokumenteras de kunskaper som en person har. Om det visar sig att eleven har kunskaper och kompetenser inom olika ämnen eller kurser kan det komma att påverka den individuella studieplanen och undvika en för eleven onödigt lång studietid. Det är även möjligt att genomföra validering inom ramen för en nationell kurs. För att erhålla betyg efter validering kan prövning genomföras.⁷⁰

Efter avslutad orienteringskurs ska eleven få ett intyg.⁷¹

---

69. Validering inom vuxenutbildning (Skolverket 2013)

70. 4 kap. 24 § förordningen om vuxenutbildning

71. 4 kap. 25 § förordningen om vuxenutbildning

Koder för orienteringskurs

Skolverket har beslutat om vilka kurskoder som ska gälla vid inrättande av orienteringskurser. Generellt gäller att kurskoder inom dessa skolformer består av max tio tecken/positioner. De flesta kurser har koder som består av sju tecken. De första sex positionerna är förkortningar av ämnets och kursens namn. De första tre bokstäverna är de inledande bokstäverna i ämnets namn och tre nästkommande är de inledande bokstäverna i kursens namn. I position åtta och nio ska kursens huvudsakliga syfte anges.

- 1A ska användas om det huvudsakliga syftet är att medverka till väl underbyggda beslut om studie- eller yrkesval.
- 1B ska användas om det huvudsakliga syftet är att ge ökade studietekniska färdigheter.
- 1C ska användas om det huvudsakliga syftet är att utgöra en introduktion till kurser inom olika kunskapsområden.
- 1D ska användas om det huvudsakliga syftet är att ge tillfälle till validering.

Detta innebär att orienteringskurser kodas enligt följande för respektive skolform och nivå:

- Särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå, orienteringskurs, kurskod SGRORI7, med tillägg i position åtta och nio med 1A–1D för att särskilja de av rektor beslutade kurserna.
- Särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå, orienteringskurs, kurskod SGYORI6, med tillägg i position åtta och nio med 1A–1D för att särskilja de av rektor beslutade kurserna.
- Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, orienteringskurs, kurskod GRNORI2, med tillägg i position åtta och nio med 1A–1D för att särskilja de av rektor beslutade kurserna.
- Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, orienteringskurs, kurskod KGYORI1, med tillägg i position åtta och nio med 1A–1D för att särskilja de av rektor beslutade kurserna.

För mer information om Skolverkets kurskodsystem, se www.skolverket.se.